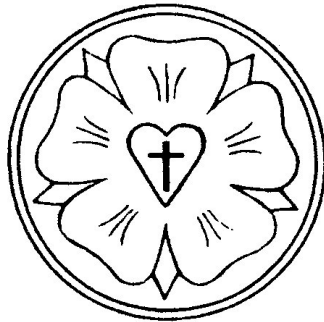

PROTESTANTSE GEMEENTE TE ANGERLO-DOESBURG

Cantatedienst op 29 oktober 2023

in het teken van Hervormingsdag

Grote of Martinikerk Doesburg

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Gott der Herr ist Sonn und Schild, BWV 79

Toelichting cantate 'Gott der Herr ist Sonn und Schild', BWV 79

De cantate 'Gott der Herr ist Sonn und Schild' schreef Bach voor het 'Reformationsfest' (Hervormingsdag) op 31 oktober 1725. Deze dag verwijst naar 31 oktober 1517 als Martin Luther in Wittenberg zijn 95 stellingen openbaar maakt. Die datum was niet willekeurig, het is de vooravond van Allerheiligen, een belangrijk feest in de kerk. Dat Luther zijn stellingen op de deur van de slotkapel zou hebben gespijkerd is – ondanks de verhalen en de vele afbeeldingen die later zijn gemaakt – allerminst zeker. Stellingen op de deur van de kapel plakken was een beproefde methode om een academische discussie te openen, zeker op de vooravond van een feestdag! De stellingen waren ook niet voor het gewone volk bestemd, ze waren in het Latijn geformuleerd, de taal van de wetenschap.

De lezingen die in die tijd op deze dag klonken getuigen niet van strijd tegen een andere godsdienst, maar eerder van een 'eeuwig evangelie' dat oproept God alle eer te brengen (Openbaring 14,6-7), een lezing die ook in onze tijd in lutherse gemeenten in Nederland op deze dag klinkt.

Het karakter van cantate BWV 79 is dan ook niet met 'strijdbaarheid', maar met 'vreugde' te omschrijven.

Het openingskoor is spectaculair. Bach gebruikt als extra feestelijke instrumenten hoorns en pauken. De tekst van het openingskoor is uit Psalm 84: 'Want God, de Heer, is een zon en een schild...' Dit eerste deel van de cantate begint met een uitgebreide instrumentale inleiding die later zal terugkeren. Hoorns en strijkers openen martiaal met hun eigen thema's. Dan ontspint zich een fuga waaraan het koor later tegenstemmen zal toevoegen met gebruik van de eerste twee tekstregels. Pas bij de woorden 'Er wird kein Gutes mangeln lassen den Frommen' neemt het koor deel aan de fuga.

De eerste aria, waarin de alt en de hobo een fraai stemmenspel ontwikkelen, is een parafrase van de eerste tekstregel van het openingskoor.

Als derde deel klinkt een koraal: 'Nun danket alle Gott' ('Dank, dank, nu allen God', *Liedboek* 704). Nu blijkt dat Bach het hoornthema in deel 1 hier gebruikt in combinatie met het koraal. Die hoornmotieven in het openingskoor zijn dus aan dit deel ontleend.

De tekst van het basrecitatief ligt in het verlengde van de voorgaande delen ('Gottlob, wir wissen den rechten Weg zur Seligkeit') waarna zich zonder instrumentale inleiding een duet tussen sopraan en bas ontplooit. De unisono spelende strijkers lijken met hun tussenspelen de tekst te beamen.

Het slotkoraal – door uitbreiding met hoorns en pauken zevenstemmig in plaats van vierstemmig – is een dansante zetting van het lied 'Nun laßt uns Gott, dem Herren' (*Liedboek* 863).

Pieter Endedijk

DE INTOCHT

Orgelspel: Johann Sebastian Bach, Preludium in G, BWV 541/1

Woord van welkom, aansteken van de kaarsen

Bemoediging en drempelgebed:

allen gaan staan

voorg.: In de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest.

Onze hulp is in de naam van de Heer,

allen: DIE HEMEL EN AARDE GEMAAKT HEEFT.

voorg.: Heer, wij staan hier voor U,

met ons geloof en onze twijfel,

met onze kracht en onze zwakheid,

met onze vreugde en ons verdriet.

allen: HEER, BEHOED ONS, VUUR ONS AAN MET UW LIEFDE.

voorg.: Woon in ons hart

als wij leeg zijn en zonder hoop.

Breng ons terug bij U,

als wij U hebben verlaten.

allen: HEER, GA MET ONS OP WEG EN GEEF ONS VREDE. AMEN.

Intochtslied: Liedboek 119a

t: Sytze de Vries; m: Willem Vogel

allen:

1 Uw woord om - vat mijn le - ven
en tilt het aan het licht.
Hebt Gij zo door uw spre - ken
niet al - les op - ge-richt?
Uw woord zet mij op vas - te grond

en vult met lou - ter le - ven
de woor-den in mijn mond.

koor: 2 Op U laat ik mij voorstaan, / ik ben aan U gehecht.
Waar Gij betrouwbaar voorgaat / ontvouwt zich weer een weg.
De paden die ik zelf bedacht
zijn doelloos doodgelopen. / Zij voerden in de nacht.

allen: 3 Uw woorden te herhalen / is honing in mijn mond.
Mij raakt niet meer het smalen / dat ik mij aan U bond.
Ik weet dat zwerven bitter smaakt,
maar heel mijn zoekend leven - / Gij hebt het zoet gemaakt.

allen: 4 God, laat mij nooit verliezen / de vreugde om uw woord,
de moed mijn weg te kiezen / waar ik uw voetstap hoor.
En overtuig mij dag aan dag / dat Gij mij hebt geroepen,
ja, dat ik leven mag!

allen gaan zitten

Kyrie en Gloria:

voorg.: ...

Liedboek 270a

allen: He-re God, ont-ferm u,
Christus, ont-ferm u,
He-re God, ont-ferm u.
Glo-rie aan God in den ho - ge
en vre-de op aar - de,
in men-sen heeft Hij be-ha-gen.

allen: 1 Dank, dank nu al - len God
 met hart en mond en han - den,
 die gro - te din - gen doet
 hier en in al - le lan - den,
 die ons van kinds-been aan,
 ja, van de moe - der - schoot,
 zijn va - der - lij - ke hand
 en trou - we lief - de bood.

koor: 2 Die eeuwig rijke God / moge ons reeds in dit leven
 een vrij en vrolijk hart / en milde vrede geven.
 Die uit genade ons / behoudt te allen tijd,
 is hier en overal / een helper die bevrijdt.

allen: 3 Lof, eer en prijs zij God / die troont in 't licht daarboven.
 Hem, Vader, Zoon en Geest / moet heel de schepping loven.
 Van Hem, de ene Heer, / gaf het verleden blijk,
 het heden zingt zijn eer, / de toekomst is zijn rijk.

Groet en gebed van de zondag:

Liedboek 270b

voorzang: *allen:*

 De Heer zij met u. En met uw geest.

voorg.: ...; *allen:* AMEN.

DE SCHRIFTEN

Epistellezing: Openbaring 14,6-7

Graduale: Gezangen voor Liturgie Psalm 84

t: Psalm 84,5-6.8 (vertaling Ida Gerhardt/Marie van der Zeyde); m: Albert de Klerk

1. voorzang; 2. allen:

De ij-ver voor uw huis zal mij ver - te - ren.

cantor: Gelukkig die wonen in uw huis,
die immer U mogen loven.

allen: *refrein*

cantor: Gelukkig de mensen die sterk zijn in U,
met de pelgrimsweg in het hart.

allen: *refrein*

cantor: Van kracht tot kracht gaan zij voort
om op Sion voor God te verschijnen.

allen: *refrein*

allen gaan staan

Liedboek 270c

Halleluja:

1 voorzang, 2 allen:

Hal-le-lu-ja, hal-le-lu-ja, hal-le - lu - ja.

cantor: Want God, de Heer, is een zon en een schild.
Genade en glorie schenkt de Heer,
zijn weldaden weigert Hij niet,
aan wie onbevangen zijn weg gaan.

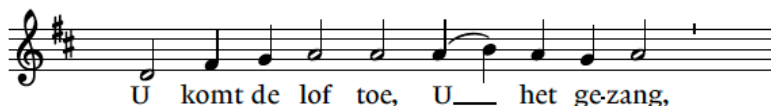
Psalm 84,12

allen: *Halleluja, halleluja, halleluja.*

Evangelielezing: Johannes 3,16-21

Acclamatie:

Liedboek 339a - m: Frits Mehrstens

U komt de lof toe, U het ge-zang,

U al - le glo - rie, o Va - der,
o Zoon, o hei - li - ge Geest
in al - le eeu - wen der eeu - wen.

Joh. Seb. Bach: Cantate 'Also hat Gott die Welt geliebt', BWV 68

1. Koor

Gott der Herr ist Sonn und Schild.
Der Herr gibt Gnade und Ehre,
er wird kein Gutes
mangeln lassen den Frommen.

2. Aria (alt)

Gott ist unsre Sonn und Schild!
Darum rühmet dessen Güte
unser dankbares Gemüte,
die er für sein Häuflein hegt.
Denn er will uns ferner schützen,
ob die Feinde Pfeile schnitzen
und ein Lästehund gleich billt.

3. Koraal

Nun danket alle Gott
mit Herzen, Mund und Händen,
der große Dinge tut
an uns und allen Enden,
der uns von Mutterleib
und Kindesbeinen an
unzählig viel zugut
und noch itzund getan.

4. Recitatief (bas)

Gottlob, wir wissen
den rechten Weg zur Seligheid;
denn, Jesu,

1. Koor

Want God, de Heer, is een zoon en
een schild. Genade en glorie schenkt
de Heer, zijn weldaden weigert Hij
niet aan wie oprecht hun weg gaan.

2. Aria (alt)

God is onze zoon en ons schild!
Daarom prijst ons dankbare gemoed
zijn goedheid, die hij voor zijn
troepje koestert.
Want Hij zal ons blijven bescher-
men, ook al slijpen onze vijanden
hun pijlen en blaft er een
lasterhond.

3. Koraal

Dank, dank nu allen God
met hart en mond en handen,
die grote dingen doet
hier en in alle landen,
die ons van kindsbeen aan,
ja, van de moederschoot,
zijn vaderlijke hand
en trouwe liefde bood.

4. Recitatief (bas)

Godlof, wij kennen
de juiste weg naar de zaligheid;
want Jezus,

du hast ihn uns durch dein Wort
gewiesen,
drum bleibt dein Name jederzeit
gepriesen.
Weil aber viele noch zu dieser Zeit
an fremdem Joch
aus Blindheit ziehen müssen,
ach! so erbarme dich
auch ihrer gnädiglich,
daß sie den rechten Weg erkennen
und dich bloß ihren Mittler nennen.

5. Aria (sopraan en bas)

Gott, ach Gott, verlaß die Deinen
nimmermehr!
Laß dein Wort uns helle scheinen;
obgleich sehr
wider uns die Feinde toben,
so soll unser Mund dich loben.

6. Koraal

Erhalt uns in der Wahrheit,
gib ewigliche Freiheit,
zu preisen deinen Namen
durch Jesum Christum. Amen.

tekst:

1. Psalm 84,12 (Luther-Bibel)
  3. Martin Rinckart
  6. Ludwig Helmbold
- overige delen: onbekend

u hebt die ons gewezen door uw
woord,
daarom blijft uw naam altijd
geprezen.
Maar omdat velen in deze tijd nog
uit blindheid onder een vreemd juk
gebukt moeten gaan,
ach, ontferm u ook
genadig over hen,
zodat zij de juiste weg leren kennen
en u alleen hun middelaar noemen.

5. Aria (sopraan en bas)

God, ach God, verlaat de uwen toch
nooit!
Laat uw woord helder voor ons
schijnen; hoewel de vijanden
hevig tegen ons tekeergaan,
moet onze mond u toch prijzen.

6. Koraal

Bewaar ons in de waarheid,
geef ons op aarde vrijheid,
met alle mensen samen
uw rijk, Heer, te beamen.

vertaling:

1. NBV
  3. Jan Wit (Liedboek 704:1)
  6. Ad den Besten (Liedboek 863:6)
- Overige delen: Ria van Hengel

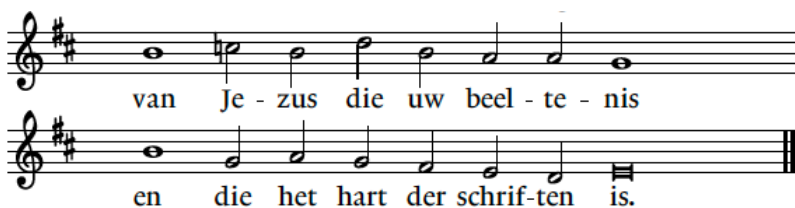
Overweging

Schriftlied: Liedboek 722

t: Jaap Zijlstra, naar MartinLuther; m: Wittenberg 1543

1 Uw stem, Heer, heb - ben wij ge - hoord,
het won - der van uw hei - lig woord,

van Je - zus die uw beel - te - nis
en die het hart der schrif - ten is.

- 2 Zegen ons met verwondering
dat Hij het is, de vreemdeling,
die met ons door de eeuwen ging -
blijf bij ons met uw zegening.
- 3 Heilige Geest, ontsteek het vuur,
de liefde van het eerste uur,
maak uw genade in ons groot,
een vreugde sterker dan de dood.

DE GAVEN EN GEBEDEN

Inzameling van de gaven

Orgelspel: Johann Sebastian Bach, 'Nun danket alle Gott', BWV 657

Gebed over de gaven

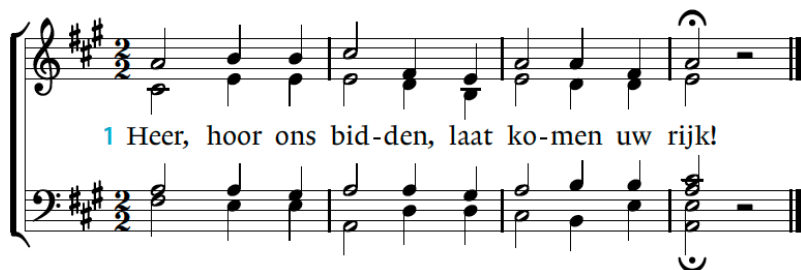
Voorbede:

voorg.: ...,

zo bidden wij samen:

Liedboek 368j - m: Christiaan Winter

allen:

1 Heer, hoor ons bid - den, laat ko - men uw rijk!

Gebedsstilte

Onze Vader:

allen: ONZE VADER, DIE IN DE HEMEL ZIJT,
UW NAAM WORDE GEHEILIGD.

UW KONINKRIJK KOME.
 UW WIL GESCHIEDE OP AARDE ZOALS IN DE HEMEL.
 GEEF ONS HEDEN ONS DAGELIJKS BROOD.
 EN VERGEEF ONS ONZE SCHULDEN
 ZOALS OOK WIJ ONZE SCHULDENAARS VERGEVEN.
 EN LEID ONS NIET IN VERZOEKING,
 MAAR VERLOS ONS VAN DE BOZE.
 WANT VAN U IS HET KONINKRIJK EN DE KRACHT
 EN DE HEERLIJKHEID IN EEUWIGHEID. AMEN.

allen gaan staan

Slotlied: Liedboek 863

t: Ludwig Hembold; v: Ad den Besten; m: 1575/1587/Johann Crüger/Joh. Seb. Bach

1 Nu laat ons God de He - re
 dank - zeg - gen en Hem e - ren,
 want goed zijn al - le din - gen
 die wij van Hem ont - vin - gen.

allen: 2 Want lijf en ziel en leven / heeft ons de Heer gegeven.
 Hij zal ze ook bewaren / in allerlei gevaren.

koor: 3 Een arts is ons gegeven / die zelve is het leven:
 Christus, voor ons gestorven, / heeft ons het heil verworven.

allen: 4 Hij heeft aan ons vergeven / de schuld en schenkt ons leven.
 Bij U, o God, bezitten / wij schatten ongeweten.

koor: 5 Wij bidden U, Algoede: / wil altijd ons behoeden;
 de kleinen en de groten, / houd ze in uw hart besloten.

koor: 6 Bewaar ons in uw waarheid, / geef ons op aarde vrijheid,
 met alle mensen samen / uw rijk, Heer, te beamen.

Het Bachensemble Arnhem

Heeft u ook zo genoten van de cantate in deze dienst? Geef blijk van uw waardering en steun het Bachensemble Arnhem met een gift!

Scan de code of ga naar de website www.bachensemblearnhem.nl en maak uw gift over. Alvast bedankt voor uw bijdrage!

Meer informatie over het Bachensemble Arnhem treft u aan op de website www.bachensemblearnhem.nl.

Het Bachensemble Arnhem werkt in 2024 mee aan de volgende cantatediensten (voor nadere gegevens zie de website):

- 4 februari 2024 – Cantate BWV 181 ‘Leichtgesinnte Flattergeister’ – Grote Kerk Velp
- 21 april 2024 – Cantate BWV 12 ‘Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen’ – Grote- of Martinikerk Doesburg
- 13 oktober 2024 – Cantate BWV 180 ‘Schmücke dich, o liebe Seele’ – Parkstraatkerk Arnhem
- 1 december 2024 (middag) – Cantate BWV 61 ‘Nun komm der Heiden Heiland’ – Grote Kerk Wageningen